

УДК 330.322.14

Квятковська Л.А.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського***Таловер В.А.***здобувач кафедри економіки
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті сформульовано загальні тенденції формування державної інвестиційної політики, визначено базові принципи та форми державного регулювання інвестиційної діяльності. Визначено структурні елементи, які визначають особливості формування державної інвестиційної політики. Доведено необхідність державного регулювання інвестиційної діяльності та надано пропозиції щодо виділення типів інструментів державної політики для розуміння її суті та можливості визначення етапів її реалізації.

Ключові слова: економічна політика держави, інвестиційна політика держави, методи державного регулювання, інструменти державної політики, інвестиційний клімат.

Квятковская Л.А., Таловер В.А. СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

В статье сформулированы общие тенденции формирования государственной инвестиционной политики, определены базовые принципы и формы государственного регулирования инвестиционной деятельности. Определены структурные элементы, которые определяют особенности формирования государственной инвестиционной политики. Доказана необходимость государственного регулирования инвестиционной деятельности и представлены предложения о выделении типов инструментов государственной политики для понимания ее сути и возможности определения этапов ее реализации.

Ключевые слова: экономическая политика государства, инвестиционная политика государства, методы государственного регулирования, инструменты государственной политики, инвестиционный климат.

Kvyatkovska L.A., Talover V.A. STRUCTURAL ELEMENTS OF STATE INVESTMENT POLICY

The general trends of state investment policy have been formed in the article, the basic principles and forms of state regulation of investment activity have been determined. The structural elements that determine the characteristics of state investment policy have been defined. The necessity of state regulation of investment activities have been proved in the article. The suggestions on the selection of types of public policy tools to understand its essence and capabilities determine the stages of its implementation have been provided.

Keywords: economic policy, investment policy, methods of state regulation, the instruments of state policy, investment climate.

Постановка проблеми. Економічна політика держави реалізується через діяльність органів державної влади й управління із визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів, засобів економічної тактики для їхнього досягнення і застосування цих засобів із метою забезпечення збалансованого, стабільного, суспільно прийнятнього економічного зростання.

Стратегічною метою державної економічної політики є всебічний розвиток соціально-економічної системи та досягнення соціально-економічної стабільності, максимального добробуту суспільства.

Завданням державної політики є оптимізація своєї інвестиційної та інноваційної діяльності, що забезпечує зростання промислового виробництва, що перетворює державу із сировинного придатка світової економіки в країну з конкурентоспроможним експортом. Державна інвестиційна політика, зрештою, переслідує мету оптимізації різних економічних інтересів у процесі формування та використання фінансових, матеріальних та інших ресурсів та розглядається як система різних заходів органів державної влади щодо активізації інвестиційної діяльності з метою досягнення результату (економічного, соціального) або вирішення проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження особливостей формування інвестиційної політики держави присвячені дослідження вчених, зокрема О. Бехтеревої, І. Бланка, Є. Бойка, В. Гесця, Б. Данилишина, М. Долішнього, О. Кришана, А. Пересади, В. Пшеничної, П. Сокурєнка, С. Чистова, Л. Швайки та ін. Доведено, що врахування

множини аспектів інвестиційної політики держави не тільки впливає на економічне зростання, а є значним фактором швидкого підвищення рівня життя населення, позитивно впливаючи на зайнятість і доходи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на глибокий рівень теоретичного та практичного розкриття передумов і становлення інвестиційного розвитку економіки, підходів до системного дослідження важелів та інструментів державної інвестиційної політики, окремі аспекти взаємодії, взаємозв'язку та визначення змістовного наповнення структурних елементів інвестиційної державної політики в сучасній економічній науці залишилися малодослідженими або не розкритими у повному обсязі. Саме цьому проблема створення наукового підґрунтя для формування ефективної інвестиційної політики є однією з найбільш актуальних.

Мета статті полягає у визначенні та дослідженні структурних елементів формування державної інвестиційної політики в контексті сучасних тенденцій розвитку соціально-економічних процесів та посилення інвестиційної привабливості держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування інвестиційної політики – це складний процес, який потребує інформаційної, математичної та програмної підтримки на всіх етапах її розробки. Правомірно виділити два типи інвестиційної політики держави:

- загальносистемну інвестиційну політику;
- селективну інвестиційну політику за окремими суб'єктами та інвестиційними програмами.

Перша спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату і діє ніби по горизонталі, більш-менш рівномірно впливаючи на всіх суб'єктів інвестиційної діяльності, формуючи економічне та інституціональне, організаційне та правове середовище їхньої активності. Вона є переважно макроекономічною [1, с. 157]. Друга виступає як цілеспрямований вплив на певні суб'єкти інвестиційного ринку (регіону, галузі, підприємства). Її дії носять ніби вертикальний, мікроекономічний характер. У ній чіткіше виявляється регулююча та управлінська діяльність держави, що визначає пріоритетні напрями розвитку того чи іншого регіону, галузі, виробництва, великих агентів реального сектора.

Базовий склад елементів державної інвестиційної політики може бути поданий таким чином:

- мета і завдання політики;
- основні ефекти, що очікуються від її реалізації;
- склад пріоритетних сфер і об'єктів інвестування;
- принципи формування та реалізації інвестиційної політики, зокрема принципи взаємодії держави з іншими учасниками інвестування.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [2], суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, у тому числі основні фонди та оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права. Суб'єктами (інвесторами та учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути фізичні та юридичні особи України й іноземних держав, а також держави.

Основною метою управління інвестиційною діяльністю є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії та створення сприятливого інвестиційного клімату. У процесі реалізації цієї основної мети інвестиційне управління спрямоване на розв'язання таких найважливіших завдань [3, с. 118]:

- забезпечення високих темпів економічного розвитку країни за рахунок ефективної інвестиційної діяльності;
- створення високотехнологічного інвестиційного комплексу, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиційних товарах та послугах гідної якості;
- підвищення технічного рівня виробничого апарату;

- максимізація доходів від інвестиційної діяльності;
- мінімізація інвестиційних ризиків;
- знаходження шляхів прискорення інвестиційних програм;
- створення конкурентоспроможних експортних виробництв, які будуть забезпечувати ефективні зовнішньоекономічні зв'язки України;
- забезпечення в країні фінансової стабільності в процесі здійснення інвестиційної діяльності, позитивних структурних змін в економіці, подолання диспропорцій, структурно-технічної незбалансованості економіки.

Методи державного регулювання інвестиційних процесів умовно можна розділити на: адміністративні, інституційні, економічні (рис. 1) [4, с. 61].

Адміністративно-правовими методами є способи і прийоми безпосереднього та цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах та відповідній формі на підпорядковані їм органи і громадян.

Економічні методи являють собою сукупність амортизаційної, податкової, кредитної, інноваційної, цінової політики та політики у сфері формування людського капіталу.

Усі інститути, що беруть участь в інвестиційному процесі, можна розділити на три групи: загальні інститути ринку; загальні інвестиційні інститути; специфічні інвестиційні інститути.

Світовий досвід показує, що для стабільного економічного зростання країни річні інвестиції за певний період часу мають бути на рівні 19-25% до ВВП (GDP). Тобто для підтримання інвестиційної безпеки загальний обсяг інвестицій в економіку країни по відношенню до ВВП має бути на рівні (1) [5, с. 7]:

$$I_{IB} = \frac{I}{GDP} \cdot 100 \geq 19-25\%, \quad (1)$$

де I_{IB} – рівень інвестиційної безпеки у відсотках; I – загальний обсяг реальних інвестицій в економіку країни за період, який розглядається, у грошовому вимірі.

Світова практика інвестиційних процесів вирізняє два типи державної інвестиційної політики: пасивну та активну. Пасивна політика полягає в застосуванні державою методів переважно правового та економічного характеру – із обмеженням безпосереднього адміністративного втручання в інвести-

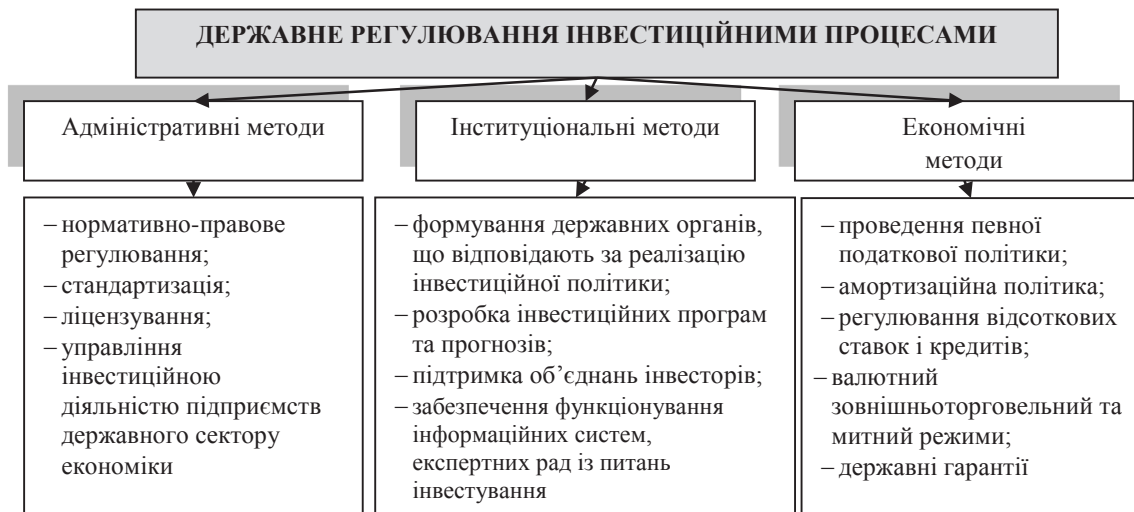

Рис. 1. Методи державного регулювання інвестиційних процесів

ційні процеси до мінімуму, навпаки, у разі активної політики держава широко застосовує всі доцільні і достатні для неї методи і часто сама стає інвестором.

Інвестиційна політика як частина економічної політики держави має ґрунтуватися на певних підходах і принципах та передбачати логіку управління соціально-економічним розвитком країни. Під принципами державного управління розуміють керівні правила, основні положення, норми поведінки, що відображають найбільш загальні стійкі риси законів і закономірностей управління, яких необхідно дотримуватись в управлінській діяльності [6, с. 56].

З урахуванням завдань державної інвестиційної політики можна сформулювати систему принципів, додержання яких сприяє формуванню ефективної державної інвестиційної політики, які доцільно поділити на загальні, яких необхідно дотримуватись при розробці основних напрямів такої політики, та принципи, яких необхідно дотримуватись при оцінці її реалізації. Загальними принципами політики держави в інвестиційній сфері мають бути такі [7, с. 64]:

- практична потреба досягнення мети та її наукова обґрунтованість;
- поставлені цілі мають бути прозорими, зрозумілими і бажаними для населення, а також для груп з особливими економічними інтересами;
- будь-яка мета державного регулювання економіки може бути поставлена і досягнута тільки у взаємодії з усіма іншими цілями відповідно до її місця в системі пріоритетів цілей;
- створення ефективного механізму координації і тісної співпраці між учасниками реалізації політики;
- обґрунтованість, послідовність, публічність та передбачуваність державної інвестиційної політики;
- пріоритет державної підтримки стратегічно важливих для держави галузей, які забезпечують функціонування всього національного господарства, інноваційний прорив, розвиток соціальної інфраструктури, екологічну безпеку;
- відмова від практики надлишкового втручання в діяльність ринкового сектора, стимулювання залучення приватного капіталу для вирішення ключових завдань соціально-економічного розвитку країни.

Принципи, яких необхідно дотримуватись при оцінці реалізації державної інвестиційної політики, такі:

- принцип децентралізації інвестиційного процесу – всі інвестиційні процеси, що можуть здійснюватися без обов'язкової участі держави як партнера, передавати для реалізації приватним компаніям та фізичним особам, створювати для цього всі передумови та надавати за необхідності певні державні гарантії;
- принцип контрольованості – постійне здійснення контролю використання державних коштів та коштів місцевих бюджетів, що виділяються в рамках комплексної інвестиційної політики держави для реалізації необхідних проектів;
- принцип адаптивності – постійне коректування тактичних заходів інвестиційної політики держави у зв'язку з економічним розвитком суспільства. Стратегічні орієнтири зазначеної політики повинні залишатися стабільними, оскільки постійна зміна законодавства не сприяє покращанню інвестиційного клімату країни;
- принцип ефективності – постійний моніторинг ефективності здійснення інвестиційної політики держави та коректування заходів у разі неефективної реалізації зазначеної програми та неотримання очікуваних ефектів від її впровадження;

– принцип безперервності – процес удосконалення інвестиційної політики держави є нескінченним, і після завершення стадії досягнення означених цілей необхідно розробляти нові напрями покращання інвестиційного клімату країни;

– принцип гармонізації взаємодії – під час реалізації інвестиційної політики держави важливу роль відіграє взаємодія між органами державної влади та місцевого самоврядування.

Результатом ефективною державної інвестиційної політики є створення умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, яке неможливе без динамічного розвитку законодавства, для стимулювання інвестицій. Раціональне залучення інвестицій сприяє зростанню ВВП. Надзвичайно корисним досвідом формування інвестиційної політики України є успішна інвестиційна політика Європейського Союзу, який проводить активну політику, спрямовану на розвиток іноземних інвестицій на своїй території та на континенті в цілому. Системний підхід надає можливість виокремити головні умови її результативності [8, с. 14]:

1. Наявність інвестиційних можливостей, тобто фінансових ресурсів, які можна було б вільно спрямовувати на розвиток виробництва.
2. Наявність у потенційних інвесторів реальних інвестиційних намірів. «Антистимули» інвестування пов'язані з політичною та економічною нестабільністю, непередбачуваністю економічної політики держави, відсутністю стійких гарантій власності на основні фонди, що вводяться.
3. Наявність цивілізованого середовища для здійснення інвестиційних вкладень.

Ефективність інвестиційної політики багато в чому визначається системністю, чіткістю та обґрунтованістю пріоритетів, інструментами її реалізації [8, с. 16].

Виділення типів інструментів державної політики сприяє розумінню її суті та дає можливість визначити послідовність етапів її реалізації. Розрізняють чотири види основних інструментів: інформаційні, фінансові, владні і структурні. Інструментами державної політики підтримки інвестиційного процесу виступають певні конкретні пільги, обмеження, стандарти, які визначають сфери та умови реалізації інвестиційної діяльності певних суб'єктів інвестування, гарантії щодо захисту інвестицій із боку держави-отримувача на випадок їхньої втрати. Головними інструментами державного регулювання інвестиційного процесу є бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна політика, амортизаційна політика, політика приватизації, зовнішньоекономічна політика, митне регулювання, валютне регулювання, міжнародно-договірне регулювання.

Систему регулювання умов інвестиційної діяльності коригують залежно від економічної політики держави в кожний конкретний період та залежно від ступеня інвестиційної активності суб'єктів господарювання.

Із практичної позиції при реалізації державної політики доцільно використовувати і такі інструменти:

- фінансове забезпечення – шляхом субсидій, дотацій і видатків можливе ефективне ресурсне регулювання локальних витрат;
- приватизація, збільшення приватного сектору, створення державно-приватних підприємств – доцільність такого інструменту полягає в ефективному використанні ресурсів приватного сектору для забезпечення потреб державного та взаємної користі;

- адміністративні методи - використовуються з метою створення рамкових обмежень при здійсненні державно-управлінських дій та для контролю їх результатів;
- законодавчі норми - даний інструмент важливий із точки зору врядування, оскільки має фун-

- даментальний і визначальний характер, регулює соціальні взаємини та сприяє впровадженню державно-політичних рішень;
- податковий інструмент - перерозподіляє ресурси через податкову систему, характеризує взаємовплив держави і суспільства.

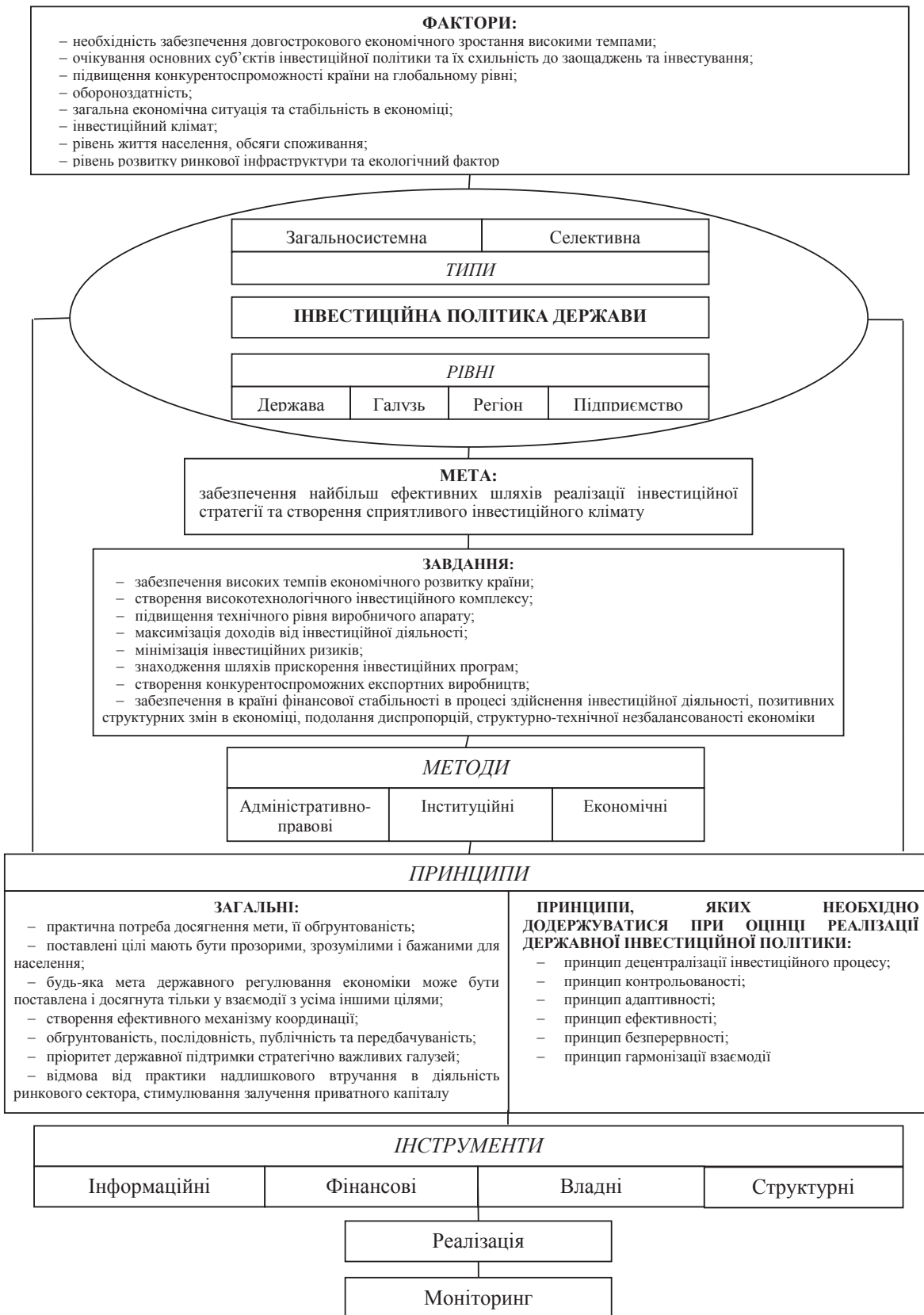

Рис. 2. Склад елементів формування державної інвестиційної політики

Вибір інструментів державної політики безпосередньо пов'язаний із соціально-економічними, політичними, історичними, інформаційними, технічними тощо суспільними умовами, а також залежить від жорсткості державно-управлінських дій. Суттєвими факторами при визначенні інструментів державної політики є доцільність, предметність та практичність, відповідність існуючим суспільним потребам, що специфічно впливають на вибір інструменту та політики загалом [9, с. 196].

Ураховуючи інтереси учасників інвестиційного процесу, можна сформулювати систему основних факторів, що впливають на формування інвестиційної політики держави в сучасних умовах, а саме [10, с. 148]:

- необхідність забезпечення довгострокового економічного зростання високими темпами, вдосконалення структури економіки;
- очікування основних суб'єктів інвестиційної політики (підприємств і населення) та їх схильність до заощаджень та інвестування;
- підвищення конкурентоспроможності країни на глобальному рівні;
- обороноздатність;
- загальна економічна ситуація та стабільність в економіці;
- інвестиційний клімат (законодавство, ризики вкладень у країну і конкретні підприємства, імідж і репутація країни або підприємства як позичальника);
- рівень життя населення, обсяги споживання;
- рівень розвитку ринкової інфраструктури та екологічний фактор.

Використання запропонованого цілісного підходу при формуванні державної інвестиційної політики сприятиме визначенню пріоритетних напрямів інвестиційних проектів на різних рівнях економічного простору держави та на різних стадіях економічного розвитку та дасть змогу сформулювати систему оцінки її реалізації (рис. 2).

Висновки. Інвестиційна політика є вирішальною умовою розвитку соціально-економічних процесів і надає можливість державі безпосередньо впливати на темпи обсягу виробництва, на універсалізацію НТП, на зміну структури суспільного виробництва і вирішення широкого спектру перспективних завдань. Формування інвестиційної політики в нашій державі ґрунтується на принципах удосконалення законодавчих і нормативно-правових підвалин, децентралізації управління інвестиційними процесами, комп-

лексного фінансування інвестицій тощо, дотримання яких має сприяти інвестиційному розвитку пріоритетних галузей народного господарства, стратегічних виробництв, депресивних територій і конкурентних та імпортозамінних товарів і продукції.

У сучасних умовах реформування економіки України слід оптимізувати державну інвестиційну політику, забезпечити її дієвість і стабільність. На сьогодні розвиток інвестиційної політики одержує нові риси й особливості, які відповідають політико-правовій кон'юнктурі держави та євроінтеграційному курсу зовнішньої політики.

Запропонована схема взаємодії елементів структури формування інвестиційної політики держави дасть змогу визначити ефективні підходи до формування та оцінювання інвестиційної політики на галузевому та регіональному рівнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилишин Б.М. Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів: [монографія] / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, Н.В. Дацій. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 204 с.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560FХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560F12/ed20100723>.
3. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики / М. Кондрашова // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2008. – № 2. – С. 118-119.
4. Пшенична В.П. Особливості формування та розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні / В.П. Пшенична // Економіка та держава. – 2010. – № 6. – С. 59-61.
5. Приходько В.П. Інвестиційна безпека як важливий чинник подолання фінансово-економічної кризи / В.П. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 16. – С. 6-9.
6. Державне управління і менеджмент: [навч. посіб. у табл. і схемах] / Г.С. Одінцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов [та ін.]; за заг. ред. д.е.н., проф. Г.С. Одінцової. – Х.: ХарPI УАДУ, 2002. – 492 с.
7. Дребот Н. Інвестиційна стратегія підприємств: засади і особливості її формування в сучасних умовах / Н. Дребот // Регіональна економіка. – 2000. – С. 63-69.
8. Яценко А.В. Формування інвестиційної політики зі стратегічних позицій розвитку України / А.В. Яценко // Інвестиції: практика та досвід. – № 8. – С. 12-17.
9. Дай Т.Р. Основи державної політики: [підручник] / Т.Р. Дай; пер. з англ. Г.Є. Краснокутського; за наук. ред. З.В. Балабаєва. – Одеса: Бахва, 2005. – 468 с.
10. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності: [монографія] / А.С. Музиченко. – К.: Науковий світ, 2001. – 345 с.